
1. Müsabiqənin məqsədi

Oralistlərdən gözlənilir ki, öz arqumentlərini təqdim etsinlər, qarşı komandanın arqumentlərinə və hakimlərin suallarına cavab versinlər. Hakimlər sualları ilə oralistlərin arqumentlərini aydınlaşdırırlar.

2. Çıxışın başlanğıcı

Oralistlər əvvəlcə özlərini təqdim edirlər, ehtiyac olduqda müsabiqə işinin nəzəri məsələlərini izah edir və mövqələrini ən inandırıcı və məntiqi yolla müdafiə etmək üçün arqumentlərini hansı sıra və ya ardıcılıqla təqdim edəcəklərini bildirirlər. Ehtiyac görüldükdə, oralistdən bu cür texniki hissədən əsas arqumentlərinə keçilməsi istənilə bilər. Bu həm də oralistin vəziyyətə necə uyğunlaşa biləcəyini müəyyən edir.

3. Əsas arqumentlər

Əsas çıxışda oralist ardıcılıqla müxtəlif hüquqi məsələlərə keçərkən, çıxışını məntiqi ardıcılıqla qurmalıdır. Oralistlər öz mövqələrinin etibarlı olduğunu göstərmək üçün inandırıcı arqumentlər gətirməlidirlər. Hakimlər onların hüquqdan və faktlardan necə istifadə etmələrini yoxlamalıdırlar. Gözlənilir ki, hakimlər təqdim olunan fakta və hüquqa əks və ya ziddiyyətli olan başqa faktlar və hüquq haqqında suallar versinlər. Həmçinin gözlənilir ki, hakimlər oralistlərdən məsələlərlə bağlı qarşı tərəfin təqdim etdiyi arqumentlərə münasibət bildirməyi istəsinlər. Oralistlər göstərməlidir ki, onlar müəyyən sualların çətin olduğunu, bəzi məsələlərdə hüquq və faktların onların mövqeyinin əksinə ola biləcəyini bilirlər.

4. Yekun və sonlandırma

Oralistlərə sonda 30 saniyə ərzində arqumentlərini yekunlaşdırmaq və çıxışı sonlandırmaq imkanı verilməlidir. Oralistlər vaxtları bitən kimi çıxışlarını dayandırmağa hazır olmalıdırlar. Lakin oralist iclasın sədri olan hakimdən fərqli bir suala cavab vermək üçün və ya çıxışın son cümləsini bitirmək üçün qısa əlavə vaxt xahiş edə bilər. Bu iclas sədrinin diskresiyası daxilindədir. Yaxşı oralist əzbərlənmiş sonluq səsləndirmək əvəzinə, hakimlərlə olan mükəllimin əsas nöqtələrini qıscaca sonlandırır.

5. Təkziblər

Təkzib hissədə oralist əsas çıxışları ilə bağlı yeni arqument gətirmədən qarşı tərəfin ən mühüm və mübahisəli arqumentlərinə əks-arqumentlər təqdim etməlidir. Cavabdehin təkzib çıxışı iddiaçının təkzibindən dərhal sonra edildiyindən daha ani hazırlanmalı olur. Buna görə də, cavabdehin daha ehtiyatlı təkziblər səsləndirməsi başa düşüləndir. Lakin nəzərə alınmalıdır ki, ən yaxşı oralistlər iddiaçının səsləndirdiyi hər bir təkzib əsasına

ayrıca münasibət bildirir və sonda onları cəmləyib yaxşı təəssürat yaradır. Təzkib hissəsində hakimlərin ümumi rolu ondan ibarətdir ki, oralist çox ciddi bir səhv etmədiyi təqdirdə, hər hansı sual vermədən diqqətlə qulaq assınlar. Ən yaxşı təzkib çıxışı edənlər hakimlərdə hər hansı sual yarada biləcək əks-argumentlər səsləndirmir və qısa, aydın və qəbul edilən təzkib təqdim edirlər.

6. Hüquq biliyi

Hakimlər oralistlərin hüquq biliyini, onların hüquq qaydalarını, presedentləri və digər mənbələri necə istifadə etmələrini yoxlayırlar. Hakimlər həmçinin oralistlərin istinad etdiyi hüquq mənbələni, həmin mənbələrin tətbiq oluna bilməsi barədə anlayışlarını yoxlayırlar. Hakimlər argumentlərə qulaq asmalı, həmin argumentləri sorğulamalı və adətən mübahisəli və ya əsassız argumentlərə qarşı tərəfin münasibət bildirəcəyinə arxalanmalıdırlar.

7. Hakimlərin rolu

Hakimlər oralistləri vaxtlarından necə istifadə etmələri, əsas məsələləri müəyyən edib-etməmələri, argumentləri məntiqi strukturla təqdim edib-etməmələri, suallara effektiv cavab verə bilib-bilməmələri və başqa əlaqəli kriteriyalara əsasən qiymətləndirir və bununla hansı tərəfin çekişmədə qalib olduğuna qərar verirlər. Hakimlər oralistlərə argumentlərini təqdim etmələri üçün şərait yaratmağı yadda saxlamalıdırlar. Yaxşı hakimlər çıxışı kəsb çətin suallar soruşsalar da, bunu hörmətlə və nəzakətlə edirlər. Lakin bu o demək deyil ki, hakimlər iclası tamamilə çarpaz sual-cavablara çevirməlidirlər. Ümumi olaraq, hakimlərin sualları oralistin çıxış vaxtının 25%-dən çoxunu istifadə etməməlidir. Hakimlərin sualları oralistləri işin əsas hüquqi məsələlərinə münasibət bildirməsinə və onların məhkəməni öz mövqələrinin daha üstün olduğuna inandırmasına yönləndirməlidir. Şərait yaradılmalıdır ki, vaxt bitməzdən əvvəl oralist öz argumentlərini də təqdim etsin. Hakimlər həmçinin sırf onlara təqdim olunan müsabiqə işinin gizlədilmiş məsələlərinə (*bench memo*) daxil olmadığına görə təqdim olunan argumenti rədd etməməlidirlər.

8. Qiymətləndirmənin əsası

Oralistlər mövcud olan faktlar və hüquq əsasında ən yaxşı təqdimatı etmələrinə əsasən mühakimə olunmalıdırlar. Komandalar oralistlərinin şifahi müdafiə bacarıqlarına əsasən deyil, ümumiyyətlə işi kimin udmalı olduğuna görə qiymətləndirilməsi doğru deyildir. Eləcə də, oralistlərin təqdim etdikləri argumentlərin keyfiyyətinə görə deyil, təkcə danışq bacarıqlarına görə qiymətləndirilməsi doğru deyildir. Hakimlər nəzərə almalıdırlar ki, müsabiqə işində qeyd olunan baş vermiş faktlara görə oralistlər məsuliyyət daşımır və buna görə də, onlar faktlardakı ziddiyyətlərə görə cəzalandırılmamalıdırlar. Ümumi olaraq, verilən hüquqi məsələlərə, faktlara və hüquqa əsasən hansı tərəfin daha inandırıcı olması hakimlər tərəfindən müəyyən olunmalıdır.